

*М.А. Михайлов, канд. юрид. наук,
нач. каф. криміналістики*

*Ю.Ф. Прадід, доктор філол. наук,
заст. начальника Кримського факультету Ун-ту внутр. справ
з наукової та редакційно-видавничої роботи*

Деякі проблеми використання сучасних комп'ютерних технологій

Однією з форм контролю рівня знань курсантів є виконання ними індивідуальних письмових завдань (рефератів, розрахунково-графічних, курсових, дипломних робіт тощо). Розвиток сучасних технологій дає можливість значно полегшити працю курсантів, поліпшити якість її результатів. Комп'ютерна техніка дозволяє довільно змінювати структуру підготовленої роботи, перевіряти орфографічні помилки, ілюструвати текст таблицями, малюнками і фотографіями. Мережа "Інтернет" робить доступними фонди провідних бібліотек навчальних закладів і наукових установ.

На жаль, прогрес у цій області має й зворотній бік. Удосконалення комп'ютерних техніки і комунікацій, створення баз даних результатів творчості молоді, що навчається, дозволяє видавати чужі роботи за власну працю, роблячи і без того поширений студентський плагіат товаром, що задовольняє будь-який попит. Якщо в недалекому минулому лише окремі інтелектуали за плату виконували чужі завдання, то сьогодні виник уже цілий напрямок у бізнесі по задоволенню попиту на роботи такого роду. І ніде правди діти, у такий спосіб уже почали писати й кандидатські дисертації [1].

У такій "діяльності" широко використовуються комп'ютерні технології. Сучасні програми-розпізнавачі текстів дозволяють менше ніж за хвилину звернути сторінку машинописного тексту в електронний вид, що дає можливість швидко скомпонувати в традиційну форму студентської роботи будь-яку інформацію. За допомогою електронної пошти мережі "Інтернет" реферати, контрольні, курсові, дипломні роботи, кандидатські дисертації і навіть шпаргалки збираються в єдину базу даних, систематизуються за навчальними дисциплінами, темами, записуються за допомогою недорогого сьогодні устаткування на магнітооптичний диск (CD-диск) із зображенням вундеркінда і написами типу "Реферати", "Невідкладна допомога школяру і студенту", "Хочеш п'ятірку? Напиши реферат", "Студентський диск – 99" і под., а потім надходить у продаж по ціні від 8 до 14 грн. На одному такому диску можуть бути розміщені десятки тисяч робіт. Вже навіть з'явився диск із назвою "1

мільйон рефератів”. Поки, правда, незрозуміло чи то такий обсяг – рекламний трюк, чи то нові можливості техніки.

Диски такого типу не можна однозначно назвати піратськими. Чималу частку їх змісту складають роботи, текст яких наданий самими авторами. Хтось із них, можливо, зробив це за плату, але більшістю, на наш погляд, рухає авторське марнославство.

Роботи такого роду можна знайти й у самій мережі “Інтернет”, де інформація різноманітніша й оперативно обновляється. Очевидно, що працювати з такими носіями інформації можуть не всі курсанти, а лише власники сучасних комп’ютерів або ті, що мають доступ до них і до мережі “Інтернет”. Недостатні знання й уміння в галузі інформатики також обмежують коло курсантів, що особисто використовують такі можливості.

Все це призвело до виникнення цілої мережі як окремих «спеціалістів», так і цілих “фірм”, що надають послуги по виконанню індивідуальних письмових завдань. У зв’язку з цим навчальні заклади зіткнулися з необхідністю протистояння цьому явищу, викриття підробки, створення умов, що виключають або ускладнюють студентське шахрайство.

Перед тим, як проаналізувати можливі шляхи такої протидії, варто визначитися чи припустимо взагалі використання результатів чужої праці при виконанні індивідуальних завдань, а якщо так, то в якій мірі?

Безумовно, що будь-яка інтелектуальна праця немислима без використання попереднього досвіду. Аналіз різноманітних точок зору, посилення на своїх попередників у вивченні того або іншого питання – звичайна справа не тільки при підготовці студентської роботи, але й наукової статті, дисертації, монографії. Інша справа, що таке використання не повинно входити в суперечність із законом України “Про авторське право і суміжні права” [2]. Пред’явлення чужої праці під своїм ім’ям найчастіше позбавляє плагіатора можливості навіть поверхово вивчити питання, що висвітлюється, а, виходить, індивідуальне завдання, не досягає мети.

Масштаби подібного негативного явища в освіті можуть знизити такі заходи, як створення умов, що виключають плагіат, своєчасне його розпізнання і викриття. На жаль, універсальних і ефективних методик протидії не існує і найчастіше кожний викладач змушений розробляти і застосовувати їх індивідуально.

Кожна з методик має свої позитивні риси й хиби. Одні достатньо дотепні, інші примітивні або надто жорсткі. Так, вимога подавати індивідуальні завдання тільки в рукописному вигляді лише ускладнює їхню перевірку, до того ж виконавцем роботи може бути зовсім не той, хто її подав. Природно, що викладач не в силах, та й не повинен у цьому випадку, виступати “експертом-почеркознавцем”.

Залишення власних міток у роботі, що виключають повторне подання на перевірку, також малопродуктивний прийом. У більшій мірі

ефективна різноманітність індивідуальних завдань, тематик курсових і дипломних робіт. Це ускладнить примітивну компіляцію і змусить курсанта попрацювати творчо.

Привселюдний захист виконаного завдання – один із діючих засобів перевірки рівня знань курсантів, проте ця форма може бути застосовна не до всього спектру індивідуальних завдань, достатньо заморочлива, громіздка і тривала в часі. Спроба засвідчитися в авторстві роботи шляхом блиц-опитування курсанта також спірна, оскільки не завжди справедлива.

Надання курсантами чужих робіт під своїм ім'ям залежить від багатьох чинників:

1) від форми навчання (заочники зловживають тим, що викладач не встигає оцінити їхній рівень під час аудиторних занять);

2) від педагогічного досвіду викладача, а значить і знання ним усіх студентських “вкрутів і хитрощів”;

3) від поінформованості викладача про роботи такого роду, наявні на «чорному» ринку. Найчастіше він може “впізнати” роботу, порівнявши її тільки з раніше поданою. Необхідно, на наш погляд, щоб викладач цікавився “асортиментом” робіт зі своєї дисципліни, що обертається в мережі “Інтернет” і на CD-дисках. На щастя, він поповнюється не так стрімко і ті ж самі роботи можна зустріти в різноманітних базах даних.

Визначення авторства інтелектуальної праці – непроста проблема. Достатньо сказати, що навіть досвідчені спеціалісти-авторознавці не мають стовідсотково ефективних методик для розв'язання такого роду задач. Вивчення звичок розміщення тексту на папері, обсягу словникового запасу, використання професіоналізмів, архаїзмів, діалектизмів і т. ін., стилю викладу, рівня грамотності й інших подібних ознак часом буває недостатньо.

Ми не вважаємо, що викладач, який перевіряє індивідуальні завдання курсантів, має володіти цими методиками досконало, але усе ж найхарактерніші ознаки плагіату необхідно знати. На наш погляд, такими ознаками є:

1) повна або часткова невідповідність змісту роботи її темі. Це пояснюється тим, що зміст, наявної в розпорядженні курсанта готової роботи, не збігається з заданою викладачем темою;

2) у роботі наводяться результати дослідження і приклади з “немісцевої глибини” (наприклад, судова практика м. Ковеля в роботі курсанта Кримського факультету Університету внутрішніх справ);

3) без спеціального нагадування про закордонний досвід наводяться посилання на нормативні акти зарубіжних країн, частіше близького зарубіжжя. Це пояснюється тим, що або робота була виконана за кордоном, або автор використовує закордонні джерела без уважного ознайомлення з їхнім змістом. Прикладом цьому може служити нагадування

в роботах з кримінального процесу і криміналістики таких слідчих дій, як слідчий експеримент або перевірка показань на місці замість передбаченого Кримінально–процесуальним кодексом України відтворення обстановки й обставин події;

4) вживання у роботі термінів часів недалекого минулого (*соціалістична законність, рішення партії* і под.), що свідчить або про “сліпе” копіювання застарілих джерел, або про надзвичайно низький інтелектуальний рівень курсанта. Це, безумовно, не стосується робіт, написаних з історії права.

Виявити факт пред’явлення під своїм ім’ям чужої праці допоможе вивчення електронної копії роботи. Відмова від її надання насторожує, оскільки “наймані виконавці” неохоче діляться своїми напрацюваннями з замовником. Крім того, електронні документи, створені в деяких текстових редакторах, мають спеціальні службові позначки, що містять дані про дату їхнього створення і зміни, організацію, де вони були створені, про безпосереднього виконавця. Наприклад, у редакторах Word для одержання цих даних достатньо заглянути у властивості файла. Навіть за назвою файла можна судити про його походження.

Як свідчить практика, більшість курсантів усе ж самостійно виконує індивідуальні завдання, а розумна вимогливість і твердість викладачів дозволять скоротити ряди курсантів–плагіаторів.

Список літератури:

1. Хаметов Р. Присвоение авторства в диссертациях // Российская юстиция. – 2000. – № 8. – С. 16. 2. Закон України “Про авторське право і суміжні права” від 23.12.93 // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – Ст. 64.

Надійшла до редколегії 20.05.2000

*О.Л. Сидоренко, канд. пед. наук,
начальник Управління освіти та науки
Харківської обласної державної адміністрації*

Трансформація освітньої парадигми в умовах реформування суспільства

Найважливішим елементом сучасної освітянської системи залишається концепція освіти. Слід враховувати, що в процесі реформ зміна освітньої парадигми призводить до перегляду загальноприйнятих соціальних принципів освіти або пошуку врівноважуючої альтернативи. Так, принцип доступності освіти в нинішніх умовах конкуренції за якістю дедалі частіше поєднується з принципом елітарності, особливо для приватних освітніх структур. Умовами відбору тут, поряд із дуже висо-